

INTERDISIPLINAARISESTA PYRKIMYKSESTÄ

Viime syksynä aloitti Helsingin yliopistossa toimintansa vapaamuotoinen kollokvio, joka on käyttänyt itsestään nimeä EKSAKTISET MENETELMÄT KÄYTTÄYTYMISTIETEISSÄ. Kollokvion primus motor, akateemikko G. H. von Wright, totesi ensimmäisessä esitelmä- ja keskustelutilaisuudessa kollokvion pyrkimyksenä olevan nykyisin niin tärkeän interdisiplinaarisen, tieteiden välisen yhteistyön edes osittainen tyydyttäminen.

Interdisiplinaarisen toiminnan tarve on tosiasia, josta on jo useita vuosia puhuttu, mutta jonka hyväksi ei käytännössä ole vielä paljoakaan tehty. Yhteistyön tarpeeseen on johtanut toisaalta tieteiden oma sisäinen kehitys, toisaalta tutkijoiden mielenkiinnon lisääntyvä suuntautuminen erilaisiin raja-alueongelmiin. On ilmeistä, ettei kumpikaan näistä ole irrallinen ilmiö, vaan liittyy johonkin vielä yleisempään muutosprosessiin, jota voimme kutsua vaikkapa tieteellisen toiminnan kasvavaksi sosiaalistumiseksi. Karakterisoivaa tieteen sisäiselle kehitykselle — ajatellen nyt erityisesti sosiaalitieteitä ja muita inhimillisen käyttäytymisen tutkimukseen liittyviä tieteitä — on ollut ns. eksaktien menetelmien laajamittainen käytäntöön otto ja samankaltainen soveltaminen toisilleen perinteellisesti ja sisällöllisesti hyvinkin etäällä olevilla tieteen aloilla. Sellaiset ilmaisut kuin empiiris-systemaattinen tai tilastollis-matemaattinen ovat kuvaavia modernin käyttäytymistieteen metodiselle suuntautumiselle. Tämä kehitys on ollut omiaan kiinnittämään kasvavassa määrin huomiota eri tieteenalojen yhteisiin piirteisiin niitä erottavien substantiaalisten tekijöiden sijasta. Tämä puolestaan on johtanut siihen, että eri tieteenalojen perinteelliset rajat ovat useissa kohdin myös käytännössä hämärtyneet. Selvänä todisteena tästä on muun muassa se, että erästä aikaisemmin raja-alueille tai ei-kenenkään maalle kuuluneista ongelmaryhmistä on alkanut muodostua omia erillistieteitä ja tutkimusalueita. Näin on syntynyt esimerkiksi sosiaalipsykologia sosiologian ja psykologian raja-alueelle. Vastaavasti

sosiologian ja politiikan tutkimuksen risteysalueelle kuuluvista ongelmista ja tutkimuksista puhutaan usein politiikan sosiologiana. Kansainvälinen politiikka ja hallinto-oppi alkavat meilläkin yhä selvemmin irtaantua erikoistieteiksi oltuaan aikaisemmin yleisen valtio-opin osia. Esimerkkejä voisi löytää lisää.

Kaikki tämä on johtanut nimen omaan tutkijoiden ja tutkimuksen tasolla yhteistyön tarpeeseen. Tunnetaan välttämättömäksi henkisten resurssien kokoaminen siten, että se suhteellisen suppeaan piiriin rajoittuva tieteen metodinen ja teoreettinen tuntemus, joka on käytettävissä, voitaisiin tehokkaasti ohjata tutkimuksen edistämiseen ja tutkijoiden kouluttamiseen. Eräs tutkijakoulutuksen kehittämisen pahimmista pullonkauloista on juuri erilaisuuden metodisen ja teoreettisen asiantuntemuksen vähäisyys tai ainakin organisoimattomuus. Akateemisen opetuksen tasolla tätä lisää vielä nykyisten tutkijavirkojen kovin ahtaat — ja varsinkin ahtaasti tulkitut — toimivaltuudet paljon siittäkin, mikä tosiasiaa olisi mahdollista.

Kun näin jälkikäteen tarkastelee niitä esitelmä- ja keskustelualustuksia, joita kollokviossa EKSAKTISET MENETELMÄT KÄYTTÄYTYMISTIE-TEISSÄ sen ensimmäisen toimintavuoden aikana oli esillä, on jokaisen esitelmän todettava kosketelleen niin interdisiplinaarisuuden kuin nimen omaan käyttäytymistieteiden alan tutkijakoulutuksen kannalta hyvin keskeisiä ongelmia. Ensimmäisen alustuksen piti kollokvion puheenjohtaja, akateemikko von Wright. Hän käsitteli Teon yleistä teoriaa pyrkimyksenään johtaa sääteley-, peli- ja päätöksentekoteorioiden ongelmanasettelut yhteisestä käsitteellisestä lähtökohdasta sekä valaista näiden teorioiden yleistä loogista luonnetta. Päätöksentekoteoriasta kuultiin kaksi muutakin yleisesti orientoivaa esitystä, nimittäin professori G. *Elfvingin* esitelmä päätösteorian matemaattis-tilastollisesta taustasta ja perusideoista sekä dosentti O. *Nitamon* esitelmä, joka keskittyi taloudelliseen päätösprosessiin sekä sen matemaattisiin malleihin. Tilastollisten analyysimenetelmien alalta kuultiin kaksi esitelmää, tohtori Seppo *Mustosen* Tilastollisista monimuuttujamenetelmistä sekä lisen-siaatti Juha *Partasen* Tilastollisista aineiston käsittelyn menetelmistä. Nämä kaksi esitelmää olivat erityisesti sosiaalitieteellistä tutkijakoulutusta ajatellen hyvin kiintoisia ja herätteitä antavia. Voimakkaasti interdisiplinaarinen oli professori M. *Bergströmin* esitelmä Korkeampien hermostollisten toimintojen sääteley- ja informaatioteoreettisista malleista. Esitys osoitti vakuuttavasti sen, miten läheisiä voivat toisilleen sisällöllisesti hyvinkin etäiset tieteen alat olla metodisten ja teoreettisten perusteittensa osalta.

Ensimmäisen toimintavuoden aikana kuultiin vielä kaksi rajoitetummin erityistieteenaloihin liittyvää esitelmää: Professori Kullervo *Rainion* Sosiaalisen interaktion stokastisen teorian yleinen formulointi sekä lisen-siaatti Ilkka *Heiskasen* On Theoretical Approaches and Research Strategies in Political

Science. Spesifisyydestään huolimatta näissäkin esitelmissä liikuttiin yleisellä, kaikkia sosiaalitieteitä koskettelevalla tasolla. Yhteensä kuultiin siis kahdeksan esitelmälustusta, joiden pohjalta syntyi toisinaan hyvinkin vilkasta keskustelua. Kaiken kaikkiaan tuntuu siltä, että kollokvion itselleen asettaman tavoitteen mukaisesti tieteellisen keskustelun tasolla tapahtuva eri käyttäytymistieteiden välinen yhteistyö on päässyt hyvään alkuun. Muutama ajatus toiminnan edelleen kehittämistä nyt saatujen kokemusten perusteella tulee kuitenkin mieleen.

Kun tämän kaltainen toiminta aloitetaan, on aivan luonnollista ja välttämätöntäkin, että se aloitetaan yleiseltä tasolta. Jos kuitenkin ajattelemme, että yleisesti orientoivien esitysten avulla voidaan 1—2 vuodessa saada jonkinlainen perustava katsaus alan interdisiplinaarisista näkymistä, herää kysymys, mihin suuntaan pitää jatkaa? Käsittääkseni on olemassa oikeastaan vain yksi tie; on jatkettava kohti eri alojen spesifisempien ongelmien selvittelyä. Tuntuu kuitenkin siltä, että tällöin tulee väistämättömästi esiin eräitä vaikeuksia. Monet käyttäytymistieteiden eri osatieteiden ongelmat eivät aina kiinnosta muiden osatieteiden eivätkä aina tarkkaan ottaen edes saman alan kaan edustajia heidän mielenkiintonsa erilaisuuden takia. Tästä vaikeudesta voitaisiin tietenkin välttyä lähinnä siten, että varotaan ottamasta esille aiheita, joilla ei ole selviä tai ainakin ilmeisiä yhtymäkohtia toisiin osatieteisiin. Korostamalla tätä ongelmien yhteisyyden linjaa päästään käsiksi koko interdisiplinaarisuuden tärkeimpään funktioon: millä tavoin kukin voi *ottaa opikseen ja soveltaa* sellaista tietoa (teorioita, metodeja, ajatuslinjoja yms.), jota muiden osatieteiden alueella on käytetty. On mahdollista, että tämän soveltavan idean toteuttaminen ehkä vaatisi kollokviota ainakin silloin tällöin jakaantumaan osaryhmiin, joissa voitaisiin keskittyä rajoitetummin vain joillekin osatieteille yhteisiin ongelmiin. Yleisesti orientoivia ja yhteisiä alustuksia tarvitaan tietenkin edelleen jatkuvan yhteyden ylläpitämiseksi koko käyttäytymistieteiden alueelle samoin kuin kollokvion uusien jäsenten informoimiseksi. — Olisiko jo nyt aiheellista ajatella sellaista mahdollisuutta, että eräät perustavat ja yleisesti orientoivat alustukset tulisivat jatkuviksi ja lähinnä uusille jäsenille tarkoitetuksi perusinformaatioksi? Toisin sanoen, jonkinlaista toiminnan porrastamista toisaalta ja jonkinlaista differentioimista toisaalta voisi olla aiheellista tulevaisuutta silmällä pitäen suunnitella. Näin sanoessani tähtään siihen, että kollokvion EKSAKTISET MENETELMÄT KÄYTTÄYTYMISTIETEISSÄ toimintaa ja olemassaoloa ei missään tapauksessa saisi käsitellä jonkinlaiseksi tilapäistoiminnaksi tai satunnaisilmiöksi, vaan *alkuna johonkin laajempaan ja pidemmälle tähtäävään, niin interdisiplinaarisuuden tarpeen tyydyttämistä kuin nimen omaan käyttäytymistieteiden tutkijakoulutusta koskevissa kehittämissä*. Vain suunnittelemalla ja kokeilemalla löydetään vähitellen parhaat muodot.

Pari muuta käytännölliseen puoleen liittyvää ajatusta on tullut mieleeni. Ehkä jo nykyisissä puitteissa olisi saatava kiinteämpi yhteys ja yhteistyö aikaan maan muiden korkeakoulujen kesken. Kun havainnoi kollokvion osanottajaryhmää sen alueellisen koostumuksen kannalta, on ryhmän todettava olevan usein lähes tyystin helsinkiläinen. Kutsuja on kyllä lähetetty myös huomattavalle määrälle Turussa, Tampereella ja Jyväskylässä toimiville tutkijoille ja akateemisille opettajille. On kuitenkin ilmeistä, että jo pelkästään etäisyystekijä on osallistumisen ratkaiseva este. Olisiko mahdollista, että kollokvio voisi kokoontua joskus myös muissa korkeakoulukeskuksissa? Näin saataisiin toimintaan lisää aina tarpeellista informaalisuutta ja samalla luotaisiin ennen kaikkea pohjaa interdisiplinaarisen toiminnan ja yhteistyön kehittämiseksi laajemmissa puitteissa. Kaiken aikaa olisi ilmeisesti tähdättävä siihen, että tällainen interdisiplinaarinen toiminta vakinaistuisi siten, että se tavalla tai toisella tulisi esiin myös korkeakoulujen virallisissa opetusohjelmissa. Nythän siitä on jo Helsingin yliopiston ohjelmassa maininta valtiotieteellisen tiedekunnan opetusohjelman kohdalla. Mutta jotta vältyttäisiin virallistumisen usein mukanaan tuomalta »akateemiselta kangistumiselta», olisi toiminta voitava järjestää jotenkin sen kaltaisissa vapaamuotoisissa puitteissa kuin nykyisinkin ja täten säilyttää mahdollisuudet erilaisiin kokeiluihin ja kehittelyihin. Interdisiplinaarinen toiminta ei ole vain terveellistä lisä akateemiseen ilmapiiriin, vaan ehdoton välttämättömyys ja suoranaisten edellytys tieteellisen tutkimuksen eteenpäin viemiselle kehityksen nykyisessä vaiheessa.

Olavi Borg